

# Irena Jarzyńska

---

## Edukacja regionalna dzieci w procesie kształcenia zintegrowanego

---

Edukacja Elementarna w Teorii i Praktyce : kwartalnik dla nauczycieli nr 1-2, 79-91

---

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



dr Irena Jarzyńska  
Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie  
Instytut Edukacji Przedszkolnej i Szkolnej

## **EDUKACJA REGIONALNA DZIECI W PROCESIE KSZTAŁCENIA ZINTEGROWANEGO**

**E**dukacja regionalna stanowi ważny element rzeczywistości społecznej, ułatwiający wychowankowi odkrywanie jego tożsamości kulturowej i własnego miejsca w świecie. Jest to również bardzo ważny aspekt wychowania patriotycznego małego dziecka. Konieczne staje się stworzenie optymalnych warunków do poznania i poszanowania dziedzictwa kulturowego, kształtowania postawy otwartej wobec pluralizmu i odrębności kultur w zjednoczonej Europie, przygotowanie ucznia do twórczego, świadomego uczestniczenia w życiu społecznym oraz w procesie tworzenia dóbr kultury<sup>1</sup>.

W wydawnictwach słownikowych można znaleźć różnorodne definicje regionalizmu. Traktowany jest jako ruch społeczny zapoczątkowany w XIX wieku i dążący do odrębności kulturowej określonego regionu kraju, do pogłębiania wiedzy o tej kulturze, jej odnowy i propagowania. Regionalizm utożsamiany jest z kulturą charakterystyczną dla danego regionu oraz może być językowo rozumiany jako wyraz, forma gramatyczna lub konstrukcja składniowa charakterystyczna dla mowy danego regionu<sup>2</sup>. Za podstawowy składnik pojęć „regionalizm” lub „regionalny” należy uznać terytorium lub terytorium ograniczone, czyli region.

Dydaktyka szkolna od dawna dostrzega aspekt oraz walory edukacyjne regionalizmu jako zjawiska, a problematyki regionalnej jako składnika kształcenia przedmiotowego i wychowania patriotycznego uczniów. Dydaktyczne zasady nakazują kroczyć drogą od szczegółu do ogółu, a w nabywaniu wiedzy wychodzić od tego, co uczniowi najbliższe, znane, np. środowisko rodzinne i sąsiedzkie, znana okolica, wieś, miasto, a nawet jego określona część (dzielnica), sugerują konieczność uwzględniania w procesie nauczania wychowania elementów regionalnych, takich jak język miejscowy, czyli dialekt, przyroda i topografia okolicy, architektura świecka i sakralna, zabytki, folklor (obrzędy, zwyczaje, pieśni, tańce), życie kulturalne (działalność lokalnych instytucji, takich jak teatr, stowarzyszenia, orkiestry itp.), literatura (np. twórczość pisarzy dawnych i współczesnych związanych z danym regionem), historia oraz informacje o sprawach współczesnych i aktualnych<sup>3</sup>.

<sup>1</sup> *Edukacja regionalna. Poradnik dla nauczycieli szkoły podstawowej*, red. Z. Piwońska, Rzeszów 2001, s. 11.

<sup>2</sup> *Słownik współczesnego języka polskiego*, Warszawa 1996, s. 936–937.

<sup>3</sup> J. Kowalikowa, Regionalizm w wymiarze społecznym, kulturowym i edukacyjnym, [w:] *Edukacja regionalna. Z historii, teorii i praktyki*, red. M. T. Michalewska, Kraków 1999, s. 76–77.



## 1. POJĘCIE EDUKACJI REGIONALNEJ

Edukacja regionalna stanowi istotny element rzeczywistości społecznej, ułatwiający wychowankowi odkrywanie jego tożsamości kulturowej i własnego miejsca w świecie, jak również jest rozumiana jako umożliwianie młodym ludziom poznawania własnego dziedzictwa kulturowego, wartości i treści regionalnych. Jest naturalną i formalną odmianą osobowościowej formacji człowieka, zorientowaną na poznanie oraz umiłowanie najbliższego środowiska życia najpierw dzieci i młodzieży, a w przyszłości twórczych i aktywnych obywateli małej ojczyzny<sup>4</sup>.

Edukacja regionalna stanowi źródło tożsamości narodowej, która wskazuje na udział człowieka w życiu społecznym, w kulturze, pozwala na własną identyfikację oraz interpretację. Wiedza na temat własnego regionu, umiejętność rozwiązywania problemów w nim występujących stwarza szansę zrozumienia problemów o charakterze kompleksowym.

Edukację regionalną określa się niekiedy mianem edukacji środowiskowej. W taki sposób oprócz Marka Szczepańskiego<sup>5</sup> rozumuje Wiesław Theiss<sup>6</sup>. Ten ostatni autor uważa, że edukacja środowiskowa zwana również edukacją lokalną lub wiedzą o małej ojczyźnie, może być rozumiana w dwóch zakresach: wąskim i szerokim. Wąski zakres oznacza proces dydaktyczno-wychowawczy, który polega na poznawaniu, nauczaniu i popularyzowaniu wiedzy o środowisku miejscowym, o życiu jego mieszkańców, o poznawaniu środowiska społecznego, przyrodniczego i kulturalnego. Szeroki zakres oznacza proces „kształtowania i rozwoju kompetencji własnych środowiska, to postępowanie, które łączy się z realizacją miejscowych potrzeb, np. ekonomicznych, kulturalnych, edukacyjnych i politycznych.

Piotr Kowolik określa edukację regionalną jako „ogół procesów, których celem jest zmienianie ludzi, głównie dzieci młodzieży – stosownie do panujących w danym społeczeństwie ideałów i celów wychowania, a także zapoznanie ich z kulturą swojego regionu oraz uwrażliwienie na odrębności kulturowe innych regionów, a poprzez to wpajanie dzieciom tolerancji oraz umacnianie patriotyzmu”<sup>7</sup>. Edukacja regionalna to podejmowanie celowych działań przez szkołę na rzecz kształtowania u dzieci i młodzieży przywiązania i umiłowania własnego regionu. Edukacja ta ma na celu świadome kształtowanie więzi emocjonalnych z tzw. ojczyzną prywatną, tj. tym obszarem, gdzie się człowiek urodził, spędził część lub całe życie.

## 2. CELE I FUNKCJE EDUKACJI REGIONALNEJ

Celem edukacji regionalnej jest pełniejsze poznanie własnej kultury, dziedzictwa historycznego; wydobycie wielorakich wartości tkwiących we własnym regionie

<sup>4</sup> *Dziedzictwo kulturowe w regionie. Założenia programowe MEN*, Warszawa 1995.

<sup>5</sup> M. Szczepański, *Ludzie bez ojczyzny prywatnej i edukacja regionalna*, „Dyrektor Szkoły” 1998, nr 12.

<sup>6</sup> W. Theiss, *Szkoła i edukacja środowiskowa*, „Wychowanie Na Co Dzień” 1999, nr 1–2.

<sup>7</sup> P. Kowolik, *Edukacja regionalna w przedszkolu*, [w:] *Edukacja regionalna. Z historii, teorii i praktyki*, red. M. T. Michalewska, Kraków 1999, s. 120.



w kontekście wartości narodowych, państwowych, ogólnoludzkich; kształtowanie świadomych swych możliwości i powinności obywateli kraju i swojej małej ojczyzny, a także formowanie postaw otwartych, nastawionych na zrozumienie innych kultur i zbliżenie europejskie.

W procesie dydaktyczno-wychowawczym głównym celem edukacji regionalnej jest przede wszystkim rozwijanie w uczniu poczucia własnej tożsamości regionalnej, a tym samym kształtowanie postawy zaangażowania w sprawy własnego środowiska i autentycznego otwarcia się na inne społeczności i kultury.

Stefan Bednarek<sup>8</sup> dokonuje analizy, rozbijając ją na cztery punkty. Według niego należy:

1. Wyposażyć ucznia w wiedzę o własnym regionie w połączeniu z wiedzą o własnym państwie i narodzie, a także dostarczać wiadomości na temat rzeczywistości międzynarodowej, która dotyczyłaby różnych dziedzin własnego środowiska regionalnego. Należy dostarczać wiedzy geograficznej (o położeniu regionu, jego klimacie, rzeźbie terenu, przyrodzie), wiedzy dotyczącej demografii, zamieszkującego społeczeństwa, gospodarki. Każdy uczeń powinien być wyposażony w wiedzę dotyczącą tradycji we własnym regionie, społeczeństwa, gospodarki.
2. Znaleźć wartości znajdujące się we własnym regionie w kontekście wartości narodowych, państwowych i ogólnoludzkich. Zdobyte wiadomości powinny uświadomić uczniowi wartości tkwiące w pojęciu region: terytorium, grupa społeczna, kultura, na tle historycznym, kulturowym, przyrodniczym i geograficznym. Nie bez znaczenia jest tu społeczność, która posiada wartości materialne, duchowe, intelektualne, moralne i religijne. Trzeba wydobywać wartości tzw. etosu (stylu życia) wspólnoty, jak również wartości wynikające z kultury religijnej.
3. Wprowadzać ucznia w świat wartości środowiska.
4. Kształtować „tożsamość pluralistyczną” czyli poznawać siebie z uwzględnieniem poczucia własnej odmienności i tworzyć postawy otwarte, tolerancyjne, nastawione na pluralizm różnych ludzkich kultur i ich zrozumienie.

Inaczej cele edukacji regionalnej formułuje Piotr Petrykowski<sup>9</sup>. Oprócz celu głównego, którym jest ukształtowanie w młodych jednostkach poczucia własnej tożsamości regionalnej, wyróżnia dwa kierunki działań:

- kształtowanie postawy regionalistycznej, formułowanie wspólnot jako grup zamieszkujących określone terytorium, które łączyłyby określone stosunki społeczne;
- wzmacnianie poczucia zakorzenienia, pozwalające na poczucie przynależności do określonego terytorium, miejsca, wspólnoty, kultury.

<sup>8</sup> *Edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w zreformowanej szkole*, red. S. Bednarek, Wrocław 1999.

<sup>9</sup> P. Petrykowski, *O edukacji regionalnej*, „*Wychowanie Na Co Dzień?*” 1997, nr 7–8.



Zadaniem edukacji regionalnej, będącej częścią kultury jest przekaz dziedzictwa kulturowego danego regionu, z równoczesnym uświadomieniem dzieciom i młodzieży bogactw oraz wielowymiarowości dziedzictwa, jak również potrzeby jego kontynuacji i pomnażania. W związku z tym należy uczniów uświadomić, że danego regionu nie łączą tylko elementy geografii, historii, kultury, ale przede wszystkim społeczność przekazująca następnym pokoleniom dziedzictwo, charakteryzująca się więzią materialną i duchową, będącą częścią składową kultury całego narodu. Uczniowie muszą posiadać przeświadczenie na temat roli edukacji regionalnej, będącej ważnym elementem kultury narodowej, europejskiej i światowej, co może chronić przed wpływem zunifikowanej kultury masowej. Ważnym, zadaniem edukacji regionalnej jest poznanie tradycji i obyczajów własnego regionu, co pozwala na integrację ze środowiskiem, ułatwia nawiązywanie kontaktów z ludźmi, zapewnia poczucie więzi społecznych, a tym samym poczucie bezpieczeństwa. Dlatego należy ją rozpoczynać już w przedszkolu<sup>10</sup>.

Edukacja regionalna jako jeden z elementów całego procesu dydaktyczno-wychowawczego ma do spełnienia zadanie polegające na zapewnieniu ciągłości kulturowej grupy, wspólnoty, społeczności, społeczeństwa, a nade wszystko kształtowanie poczucia własnej odrębności, postawy otwartości i tolerancji.

Zdaniem Piotra Kowolika, edukacja regionalna realizowana w przedszkolu i klasach początkowych spełnia następujące funkcje: społeczną (umacnia więzi z zamieszkiwanym regionem, kształtuje poczucie wspólnoty regionalnej oraz wyzwala aktywność społeczną i społeczno-gospodarczą); kulturalną (chroni przed zapomnieniem i ocala ginące elementy kultury ludowej własnego regionu); wychowawczą (przez rozbudzanie zainteresowań problematyką historii i współczesności swojej małej ojczyzny, perspektywami rozwojowymi regionu, uwrażliwia na piękno i specyfikę regionalnej kultury, przyrody, krajobrazu)<sup>11</sup>.

Na temat zadań edukacji regionalnej wyraża swoje zdanie również Beata Boczukowa<sup>12</sup> twierdząc, że regionalizm we współczesnej szkole ma szczególne znaczenie. Wychowuje bowiem młodego człowieka przez przywiązanie do własnej ziemi i wszechstronną jej penetrację, budzi inicjatywę, porywa do wzniosłych czynów, a dzięki ciągłej i systematycznej pracy umacnia ideę demokratycznej państwowości.

Patrząc na cele i zadania edukacji regionalnej można zauważyć ich ważność w konfrontacji z otaczającą nas rzeczywistością współczesną i jednocześnie formułować co do niej perspektywiczne prognozy.

<sup>10</sup> P. Kowolik, *Edukacja regionalna w przedszkolu* [w:] *Edukacja regionalna. Z historii, teorii i praktyki*, red. M. T. Michalewska, Kraków 1999.

<sup>11</sup> P. Kowolik, *Edukacja regionalna...*, op.cit., s. 188.

<sup>12</sup> B. Boczukowa, *Edukacja regionalna*, „Nowa Szkoła”, 2000, nr 3.



### 3. ZNACZENIE EDUKACJI REGIONALNEJ W KSZTAŁCENIU ZINTEGROWANYM

Edukacja regionalna wprowadza dziecko w żywy świat – pełen przeżyć, emocji, piękna, doświadczeń i odkryć. To świat kolorów, zapachów i dźwięków. Przewodnikiem, wychowawcą, towarzyszem jest tu nauczyciel przy udziale innych członków społeczności lokalnej i regionalnej. Z tych doświadczeń młody człowiek czerpie w sobie właściwy sposób inspirację, wchłaniając bodźce, uruchamiając zmysły i wyobraźnię. Daje szansę kształcenia całościowego, holistycznego myślenia w kategoriach procesów i systemów, korzystania z doświadczeń historii, przewidywania konsekwencji. Pozwala nabywać przez uczestnictwo i możliwość dostrzegania związków – wiedzę o świecie oraz swojej w nim roli. Dziecko uczestniczy w tym w sposób naturalny, a towarzysz mu wychowawca.

„Świat jest jeden, choć różny dla wielu”. Jesteśmy świadomi jego jednoczenia się, dostrzegamy, że się kurczy. Tożsamość kulturowa jest wielopoziomowa: ma wymiar rodzinny, lokalny, etniczny, narodowy, europejski i globalny. Pozostawienie któregoś z tych poziomów na uboczu albo zbytne preferowanie jednego z nich prowadzi do zamknięć, zaściankowości. Edukacja regionalna stwarza bezpieczne warunki dla kształtowania się tożsamości jednostkowej i wspólnotowej, gdy jest opierana na poszanowaniu różnic, na otwartości na drugiego człowieka, na siebie nawzajem.

Nie bez znaczenia dla dziecka jest to, jak zostaje ono wprowadzone w edukację. Twórczość, aktywność, możliwość ekspresji, to formy „wypowiadania siebie”. To właśnie aktywność kształtuje umiejętność myślenia w działaniu, wiąże dziecko z własnym środowiskiem, kształtuje jego umiejętność współpracy i postawy obywatelskiej.

Edukacja regionalna daje szansę komunikowania między członkami społeczności lokalnej i regionalnej. Stwarza przestrzeń rozmowy, dialogu, gdzie przerzucane są pomosty między ludźmi, pozwalające rozwijać rozumienie i współodczuwanie. Kształtuje empatię. Uruchamia „rozmowę w czasie” – między pokoleniami. Taka rozmowa wymaga odpowiedniego języka. Czym jest język w edukacji regionalnej? Jaką rolę pełni w społeczności etnicznej? Na przykładzie języka kaszubskiego widać, że rozwija się i dowartościowuje dziecko. Staje się jądrem tożsamości, jądrem duszy – jest czynnikiem rozwijającym poczucie tożsamości. To środek komunikacji, który tworzy więzy wspólnotowe.

Edukacja regionalna ma wymiar wychowawczy nie tylko w odniesieniu do ucznia. Jest płaszczyzną integracji i przemiany świadomości także w odniesieniu do dorosłych, do nauczycieli. Świadome i przemyślane próby wejścia w edukację regionalną pozwolą nawiązać współpracę, przebudować warsztat pracy i – co więcej – przewartościować dotychczasowe myślenie o edukacji regionalnej. Regionalizacja nauczania to nasycenie obowiązujących programów nauczania treściami związanymi z regionem poprzez wymianę niektórych treści dotychczasowych na regionalne lub poprzez dodanie treści specyficznych dla regionu, a nauczanie regionalne to specyficzny dobór wartości i treści regionalnych o charakterze ogólno-



ludzkim dokonany przez samych zainteresowanych celem przekazania ich następnemu pokoleniu jako wartości kulturowej.

Według Łucji Staniczek<sup>13</sup> – o edukacji regionalnej możemy mówić jako o zintegrowanym procesie kształtującym i stabilizującym postawy wobec dziedzictwa przeszłości i problemów współczesnych własnego regionu, mającym na celu:

- pomóc w świadomym określaniu własnej tożsamości;
- wskazać drogę odnalezienia swojego miejsca;
- przyczynić się do rozwoju regionu w przyszłości.

Edukacja regionalna stanowi istotny element rzeczywistości społecznej, ułatwiający wychowankowi odkrywanie jego tożsamości kulturowej i własnego miejsca w świecie”, jak również jest rozumiana jako umożliwianie młodym ludziom poznawania własnego dziedzictwa kulturowego, wartości i treści regionalnych.

W edukacji regionalnej realizowanej w klasach 1–3 szkoły podstawowej prezentowane dzieciom treści powinny być przedstawione w następującej kolejności: rodzina i ja, moja szkoła, moje osiedle, moje miasto, moja okolica oraz mój region<sup>14</sup>. Zwyczaje, obrzędy i obyczaje pielęgnowane w rodzinach, przedszkolu, szkole, społeczności lokalnej, parafii są korzystnym czynnikiem integrującym, a silne przeżycia związane ze świętowaniem wzbogacają wyobraźnię, są wzmacniane przez cykliczność występowania, co z kolei powoduje przywiązanie do określonych zachowań i potrzebę ich przestrzegania. Przekazywane z pokolenia na pokolenie formy kulturalne, zależne od pamięci i zwyczaju, przetrwały przez wieki, stanowią narodową tradycję i zasługują na pietyzm w procesie wychowania patriotycznego młodego człowieka<sup>15</sup>.

#### 4. TREŚCI EDUKACJI REGIONALNEJ W PROCESIE NAUCZANIA ZINTEGROWANEGO

Treści edukacji regionalnej obejmują: pojęcia dotyczące terytorium, społeczności, sfery kultury i postaw ludzi zamieszkujących dany obszar; nazewnictwo regionu, nazwy miejscowe i słownictwo gwarowe; dziedzictwo kulturowe, np. tradycyjna kultura ludowa, tańce, obrzędy, zwyczaje świeckie i religijne. Ważnym zakresem treści edukacji regionalnej jest ogólna charakterystyka geograficzno-historyczna regionu, np. położenie geograficzne, historia i współczesność regionu oraz związek regionu z innymi.

Edukacja regionalna dzieci jest procesem długotrwałym – rozpoczęta w przedszkolu powinna być kontynuowana w działalności dydaktyczno-wychowawczej

<sup>13</sup> L. Staniczek, *Koncepcja edukacji regionalnej na Śląsku. Szkic niektórych problemów*, [w:] *Edukacja regionalna na Śląsku. Od tradycji do nowoczesności*, Katowice 1996, s. 43–44.

<sup>14</sup> A. Barańska, J. Gawron, E. Ogrodnik, B. Olszańska, *Moja mała ojczyzna – edukacja regionalna w klasach I–III*, „Życie Szkoły” 2002, nr 5–6, s. 23.

<sup>15</sup> A. Budniak, *Edukacja społeczno-przyrodnicza dzieci w wieku przedszkolnym i młodszym szkolnym. Podręcznik dla studentów*, Kraków 2009, s. 124.



dzieci w wieku wczesnoszkolnym. Zamierzenie to jest realizowane systematycznie w ciągu roku i dotyczy nie tylko pracy z dziećmi, ale również obejmuje dalsze środowisko: rodziny dzieci, rodziny z sąsiedztwa, środowisko lokalne dzielnicy, miejscowości lub gminy.

Piotr Kowolik<sup>16</sup> podaje najczęściej stosowane formy pracy dotyczące edukacji regionalnej: spacery i wycieczki w celu poznania zabytków miasta i historii, pomników przyrody; uroczystości wewnętrzne danej placówki oraz środowiskowe; kultywowanie tradycji i obrzędów ludowych; tworzenie zespołów tanecznych lub wokalnych z repertuarem regionalnym; spotkania z twórcami ludowymi, gwędziarzami itp., wykorzystanie twórczości poetów, pisarzy lub malarzy lokalnych na zajęciach dydaktyczno-wychowawczych; urządzenie kącików lub izb regionalnych z wykorzystaniem ekspozycji i pamiątek zgromadzonych przez rodziny dzieci; spotkania z przedstawicielami dominujących zawodów w danym regionie; eksponowanie prac plastycznych o tematyce regionalnej w placówkach kulturalno-oświatowych na terenie miejscowości; gromadzenie materiałów źródłowych i literatury dotyczącej poznawania historii i tradycji „Małej Ojczyzny”, prowadzenie działalności proekologicznej, np. docenianie wartości przyrody rodzimej, dbanie o nią, wykorzystanie materiału przyrodniczego do twórczości plastycznej dziecka i dekorowanie wnętrza placówki.

Poniżej przedstawiono propozycje zajęć z edukacji regionalnej w procesie zintegrowanej edukacji wczesnoszkolnej realizowanej w niektórych szkołach podstawowych w Częstochowie.

### KLASA I – JA I MOJA RODZINA

Lp.	Tematyka szczegółowa	Cele operacyjne	Procedury osiągnięcia celów
1.	Moi najbliżsi	Uczeń: – wymienia najbliższych członków swojej rodziny – wypowiada się nt. ich zawodów – rozumie pojęcie: „rodzina”, „rodzice”, określa stopień pokrewieństwa między członkami rodziny – sporządza proste drzewo genealogiczne	Wykonanie drzewa genealogicznego swojej rodziny
2.	Tata, mama i ja	– przedstawia strukturę rodziny (rodzice, dzieci, dziadkowie) – określa swoje obowiązki w domu rodzinnym – okazuje szacunek, miłość i przyjaźń swoim najbliższym – omawia więzy i tradycje rodzinne	„Portrety moich najbliższych” – malowanie farbami

<sup>16</sup> P. Kowolik, *Edukacja regionalna...*, op. cit., s. 127–128.





3.	Moje rodzeństwo	<ul style="list-style-type: none"><li>– rozumie, że powinien opiekować się młodszym rodzeństwem</li><li>– z uczuciem wypowiada się na temat rodzeństwa</li></ul>	Prezent dla brata i siostry – oklejanie pudełka na zabawki, ozdabianie papierem kolorowym
4.	Pomagam mamie	<ul style="list-style-type: none"><li>– pomaga mamie w czynnościach domowych</li><li>– nazywa czynności wykonywane przez mamę</li><li>– wypowiada się nt. roli mamy w rodzinie, mówi o uczuciach do mamy</li></ul>	„Portret mamy w ramce”. Uzupełnianie rysunków „Pomocnej dłoni”. Scenki domowe. Pantomima (odgadywanie czynności wykonywanych przez mamę)
5.	Z tatą bawię się i pracuję	<ul style="list-style-type: none"><li>– wymienia czynności, które wykonuje tata – dostosowuje się do podziału obowiązków w domu</li><li>– opowiada o pracy swojego taty</li><li>– wymienia sposoby spędzania czasu wolnego z tatą</li></ul>	„Pojazd dla mojego taty” – wyklejanie plasteliną
6.	Mój dom	<ul style="list-style-type: none"><li>– posługuje się pojęciem „dom”</li><li>– nazywa poszczególne pomieszczenia domu i mówi o ich wyposażeniu</li><li>– wymienia typy budynków mieszkalnych</li><li>– omawia działanie podstawowych urządzeń technicznych w domu ułatwiających pracę</li><li>– sporządza słowniczek sprzętów i przedmiotów domowych</li></ul>	Makieta swojego pokoju. Wycieczka po najbliższej ulicy
7.	Tradycje bożonarodzeniowe	<ul style="list-style-type: none"><li>– wyjaśnia pojęcie: „obyczaj, „tradycja”</li><li>– opowiada o tradycjach obchodzenia Świąt Bożego Narodzenia w swoim domu</li><li>– wymienia potrawy świąteczne i regionalne</li><li>– opowiada o obyczajach świątecznych w swoim domu</li></ul>	Wykonanie stroików świątecznych. Sprzedaż wytworów na kiermaszu szkolnym
8.	Opowieści babci	<ul style="list-style-type: none"><li>– zna historię swojej rodziny</li><li>– wie kim byli dziadkowie, czym się zajmowali</li><li>– przedstawia najciekawsze wydarzenia z ich życia</li></ul>	Wywiady zebrane przez dzieci (zilustrowane plastycznie) dotyczące najciekawszych fragmentów z życia dziadków



9.	Dom moich dziadków	<ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje miejsce zamieszkania swoich dziadków</li> <li>– określa nazwę miejsca, gdzie mieszkają</li> <li>– omawia zwyczaje panujące w ich domu</li> </ul>	Wystawa starych fotografii
10.	Obrzędy wiosenne i wielkanocne	<ul style="list-style-type: none"> <li>– omawia zwyczaje związane z powitaniem wiosny, wiosennymi porządkami, tradycjami wielkanocnymi</li> <li>– wymienia tradycyjne potrawy świąteczne</li> </ul>	Wykonanie kukły marzanny – symbolu zimy. Palenie marzanny. Turniej wiedzy dla klas I – „Zwiastuny wiosny”. Wykonanie pisanek i innych ozdób wielkanocnych – kiermasz wytworów
11.	Mój strój świadczy o mnie	<ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje regionalny strój częstochowski</li> <li>– dba o swój wygląd codzienny i odświętny</li> <li>– dostosowuje swój strój w zależności od warunków atmosferycznych</li> </ul>	Wycieczka do muzeum. Wykonanie naklejanki: strój ludowy; strój uczniowski
12.	Kim będę?	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wymienia nazwy zawodów</li> <li>– potrafi określić ich użyteczność</li> <li>– wymienia czynności wykonywane przez różnych ludzi</li> <li>– potrafi określić swoje dążenia</li> </ul>	Dyskusja. Wykonanie ilustracji przedstawiających poznane zawody. Stworzenie albumu – „Kim będę?”

### KLASA II – DZIELNICA, W KTÓREJ MIESZKAM

Lp.	Tematyka szczegółowa	Cele operacyjne	Procedury osiągnięcia celów
1.	Miejscowość, w której mieszkam	<ul style="list-style-type: none"> <li>– opowiada historię miasta</li> <li>– wyjaśnia pochodzenie nazwy „Częstochowa”</li> <li>– wymienia barwy flagi Częstochowy</li> <li>– opisuje herb i wie, co on oznacza</li> </ul>	Układanie puzzli – herb. Opis, wyjaśnienie symboli. Wycieczka do Muzeum w Ratuszu.
2.	Moja mała Ojczyzna	<ul style="list-style-type: none"> <li>– umiejscawia na konturze Polski Częstochowę</li> <li>– wymienia zabytki Częstochowy i ośrodki kultury</li> </ul>	Kolorowanka – Zabytki w mieście. Wycieczka po mieście – Odnajdowanie zabytków



3.	Nazwy ulic w mojej dzielnicy	<ul style="list-style-type: none"><li>– wymienia nazwy ulic w obrębie dzielnicy</li><li>– określa budowle zabytkowe</li><li>– umie rozpoznać na planie miasta dzielnicę, w której mieszka</li><li>– wyjaśnia nazwy ulic (wybitni ludzie)</li></ul>	Wykonanie makiety – „Ulice w moim mieście”. Praca z mapą
4.	Legendy o Starym Mieście	<ul style="list-style-type: none"><li>– opowiada legendy związane z dzielnicą</li><li>– przedstawia przypowieści i ciekawostki o swojej dzielnicy</li><li>– odnajduje opisane w legendach miejsca podczas spacerów po Starym Mieście</li></ul>	Wykonuje ilustracje do wybranej legendy. Wycieczka – odszukanie miejsc wskazanych w legendach
5.	Ślady historii wokół nas	<ul style="list-style-type: none"><li>– rozpoznaje budowle historyczne w okolicy: kościół św. Zygmunta, Dom Frankego</li><li>– opisuje zabudowę swojej dzielnicy: Plac Bohaterów Getta, Karczma na Starym Rynku</li></ul>	Tworzenie albumów o dzielnicy. Spotkanie z mieszkańcami dzielnicy pamiętającymi zamierchle czasy. Wycieczka po okolicy. Wycieczka na cmentarz. Wycieczka śladami miejsc pamięci narodowej
6.	Poznajemy rzemiosło naszej dzielnicy. Zajęcia ludzi	<ul style="list-style-type: none"><li>– wlicza rzemiosła najbliższej okolicy</li><li>– wymienia rzemiosła i opisuje niezbędne narzędzia potrzebne do ich produkcji</li><li>– wymienia zawody, które dawniej były stosowane</li><li>– wie, jakie zakłady działały dawniej w dzielnicy, a jakie dziś</li><li>– wymienia zawody, określa ich przydatność</li></ul>	Wycieczka do działu etnograficznego Muzeum Regionalnego. Wystawa dawnych przedmiotów i narzędzi. Wycieczka do zakładu (stolarskiego, samochodowego). Wycieczka do okolicznych sklepów, szpitala. Czytanie na role wybranych tekstów opisujących pracę
7.	Kuchnia mojej dzielnicy	<ul style="list-style-type: none"><li>– poszukuje przepisów na popularne potrawy gotowane w domu</li><li>– przygotowuje wybraną potrawę np. salatkę wg przepisu</li></ul>	Sporządzenie książki kucharskiej: „Potrawy z naszej dzielnicy”



8.	Moja szkoła	<ul style="list-style-type: none"> <li>– nazywa i wskazuje elementy budynku szkolnego</li> <li>– zapisuje adres, numer szkoły</li> <li>– wymienia pomieszczenia szkolne</li> <li>– kulturalnie zwraca się do wszystkich pracowników szkoły</li> <li>– dba o bezpieczeństwo w szkole swoje i innych</li> </ul>	Kolorowanka: „Poznajemy pomieszczenia szkolne”
9.	Patron szkoły	<ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje postać i zasługi Bolesława Chrobrego</li> <li>– wyjaśnia przydomek „Chrobry”</li> <li>– omawia zwyczaje panujące w czasach Chrobrego</li> <li>– wymienia i opowiada legendy związane z okresem panowania pierwszych Piastów</li> </ul>	Tworzy drzewo genealogiczne „Piastów”. Układanie puzzli „Rycerze Chrobrego”
10.	Przyjaciele zabaw	<ul style="list-style-type: none"> <li>– potrafi wymienić cechy dobrego przyjaciela</li> <li>– odróżnia pojęcia „kolega”, „przyjaciel”</li> <li>– wymienia sposoby aktywnego spędzania czasu wolnego</li> </ul>	„Puzzle” dla mojego przyjaciela
11.	Międzyszkolny konkurs – „Jestem częstochowianinem”	<ul style="list-style-type: none"> <li>– opowiada historię powstania Częstochowy</li> <li>– wyjaśnia pochodzenie nazwy Częstochowa</li> <li>– wymienia barwy flagi Częstochowy</li> <li>– opisuje herb i wie co on przedstawia</li> <li>– wymienia dzielnice Częstochowy, rzeki, ośrodki kulturalne</li> <li>– opisuje położenie geograficzne</li> </ul>	Konkurs międzyszkolny

### KLASA III – MOJE MIASTO I REGION

Lp.	Tematyka szczegółowa	Cele operacyjne	Procedury osiągnięcia celów
1.	Moja miejscowość na mapie Polski	<ul style="list-style-type: none"> <li>– bezpośrednio i samodzielnie poznaje najbliższe otoczenie</li> <li>– odczytuje z mapy informacje dotyczące położenia geograficznego</li> </ul>	Wycieczka. Rysunek herbu miasta
2.	Przyroda mojego regionu	<ul style="list-style-type: none"> <li>– opisuje walory przyrodnicze regionu: rezerwat</li> <li>– wymienia okazy i gatunki roślin chronionych</li> <li>– rozumie potrzebę ochrony przyrody</li> </ul>	Wycieczka do rezerwatu: „Zielona Góra i do lasu w Mirowie



3.	Atrakcje turystyczne Częstochowy i okolic	<ul style="list-style-type: none"><li>– wymienia zabytki: Jasna Góra, Muzeum Regionalne, Muzeum Archeologiczne</li><li>– wyjaśnia pojęcia: muzeum, skansen, izba regionalna i eksponat</li></ul>	Wycieczka po mieście oraz do wybranego muzeum. „Zapraszamy do Częstochowy” – plakat reklamujący miasto
4.	Sztuka ludowa i folklor	<ul style="list-style-type: none"><li>– rozpoznaje regionalne stroje, tańce, zwyczaje i przysłowia</li><li>– docenia walory twórców ludowych</li></ul>	Nauka regionalnego tańca „Michalek”. Tworzenie albumu strojów ludowych. Wycieczka do „Cepelii”. Spotkanie z twórcą ludowym
5.	Ośrodki kultury w naszym mieście	<ul style="list-style-type: none"><li>– wymienia instytucje kulturalne działające w okolicy</li><li>– uczestniczy w imprezach kulturalnych</li><li>– opisuje pracę aktora</li><li>– wymienia czasopisma i gazety częstochowskie</li></ul>	Wyjście do filharmonii, kina, teatru. Spotkanie z aktorami. Wycieczki: – galeria sztuki – muzeum – wystawa plastyczna
6.	Sławni częstochowianie	<ul style="list-style-type: none"><li>– potrafi wymienić nazwiska osób, które odegrały rolę w życiu Częstochowy: Halina Poświatowska – poetka Sabina Lonty – malarka Władysław Biegański – lekarz Jerzy Kędziora – rzeźbiarz Jerzy Duda-Grac – malarz, rysownik</li></ul>	Wycieczka do galerii S. Lonty
7.	Z wizytą u władz miasta	<ul style="list-style-type: none"><li>– wie, co można załatwić w Urzędzie Miasta (rejestracja samochodu, założenie firmy, skargi, odwołania)</li></ul>	Spotkanie z pracownikiem Urzędu Miasta. Zwiedzanie gmachu
8.	Szlakiem jurajskich zamków i legend	OLSZTYN: <ul style="list-style-type: none"><li>– opowiada legendy związane z zamkiem</li><li>– docenia pracę twórcy ludowego</li></ul> BOBOLICE – MIRÓW: <ul style="list-style-type: none"><li>– przedstawia legendy o Mirku i Boboli</li><li>– rozpoznaje drzewa i krzewy w okolicy,</li></ul> ZŁOTY POTOK – JANÓW: <ul style="list-style-type: none"><li>– opisuje historię źródła Zygmunta</li><li>– wie, kim był Zygmunt Krasiński</li><li>– gromadzi informacje o założycielach Złotego Potoku</li></ul>	Spotkanie z twórcą ludowym. Wycieczka do Olsztyna, Mirowa, Złotego Potoku



9.	Ja też tworzę	<ul style="list-style-type: none"> <li>– wykonuje rysunki (komiksy) dotyczące poznanych legend</li> <li>– pisze opowiadania nt. swojego regionu</li> <li>– przedstawia swe prace na wystawach</li> </ul>	Praca indywidualna i praca w grupach
10.	Moje miasto za 100 lat. Co chcę zmienić w moim mieście?	<ul style="list-style-type: none"> <li>– dostrzega potrzebę unowocześnienia miasta i tworzenia nowych ośrodków kultury i życia gospodarczego,</li> <li>– rozpoznaje na fotografiach ośrodki kulturalne, zabytki, budynki, fabryki</li> </ul>	Praca w grupach: Plakat „Tak ma być”

Irena Jarzyńska



mgr Bernadeta Zima (scenariusz i teksty)  
 mgr Elżbieta Pająk (choreografia)  
 Przedszkole Integracyjne Marii Montessori w Krakowie

## SCENARIUSZ PRZEDSTAWIENIA NA DZIEŃ BABCI I DZIADKA „CO NASI DZIADKOWIE ŚPIEWALI, KIEDY BYLI TAK JAK MY CAŁKIEM MALI?”

Witamy w Krakowie wszystkich miłych gości  
 w ten dzień wyjątkowy i pełen radości.  
 Dziękujemy wszystkim za liczne przybycie,  
 zabawimy wszystkich tutaj,  
 będzie znakomicie.  
 Dzisiaj tańcem i piosenką chcemy rozgrzać serca wasze,  
 ale zanim rozpoczniemy – rozgrzejcie i nasze. *(brawa na widowni)*

Dziękujemy za oklaski, pięknie się klaniamy,  
 koło w ruch, spektakl się zaczyna,  
 już czas – zaczynamy!

*Hejnał krakowski* (K. Konińska-Bayer, „Baśnie i legendy przedstawiają nam dzieciaki”  
 CD 1 utwór 14, Wyd. AKORD 2005)